
Maktfordelingen i Norge

De tre statsmakter

Stortinget
Lovgivende makt

Regjeringen
Utøvende makt

Domstolene
Dømmende makt

Domstolene og rettspleien i Norge

- Høyesterett
- 6 lagmannsretter
- 68 tingretter
  - Inkludert ett byfogdembete

Forliksrådene

- Laveste instans for **sivile** saker
  - Meklingsinstitusjon med begrenset domsmyndighet
  - Sivile tvister skal som hovedregel behandles her før eventuell fremming for tingretten
  - Noen unntak, eksempelvis saker om ekteskap, skifte og barnefordeling
  - Resultat: Forlik eller dom. Henvisning til tingretten i vanskelige saker

- Velges av kommunestyret, bare unntaksvis jurister
- Vanligvis ett i hver kommune

Tingrettene

- Har hvert sitt domssogn med en eller flere kommuner.
- Varierer i størrelse fra 5 til 170 ansatte.
  - Behandler sivile saker og straffesaker i tillegg til noen forvaltningsoppgaver.
  - Tingrettene ledes av en sorenskriver

Tingrettens forvaltningsoppgaver

- Skifte (oppgjør av felleseiebo, konkursbo og arveoppgjør)
- Vielser
- Tvangssaker
- Notarialbekreftelser (utstede offentlige bekreftelser)

Straffesaker – avgjøre skyldsspørsmålet

■ Tilståelsesdom

- En dommer dømmer i saken
- Spesielle vilkår, den tiltalte må tilstå og godta dom på dette stadiet
- Varetektsfengsling avgjøres også av en dommer

■ Meddomsrettssaker

- Fagdommeren får med seg to lekdommere
- Tiltalte møter med forsvarer, politiet stiller med en aktor
- Domsslutning med eventuell straffeutmåling

Straffesaker - utmåling av straff

- Fengsel
  - Betinget (utsettelse av straffen, typisk på vilkår av ingen nye lovovertrедelser)
  - Ubetinget (soning av straff i fengsel)
- Bøter
- Samfunnstjeneste (alternativ straff myntet på ungdom)
- Forvaring.
  - Retten kan stadig forlenge strafferammen hvis det er nødvendig for å verne samfunnet.

Sivile saker

- Tvist mellom private eller private og offentlige parter
- Tvisteloven:
  - Rettferdig, forsvarlig, rask, effektiv og tillitskapende behandling av rettsvister
  - Loven skal ivareta den enkeltes behov for å få håndhevet sine rettigheter og løst sine plikter og samfunnets behov for å få respektert og avklart rettsreglene

Sivile saker II

- Partene representeres av sin prosessfullmektig (advokat). I mindre saker kan man selv føre sin sak (selvprosederende part)
- Saker ender med forlik før eller under rettssaken
- De fleste saker behandles av en dommer.
  - Partene kan kreve at rett settes med vanlige eller fagkyndige meddommere

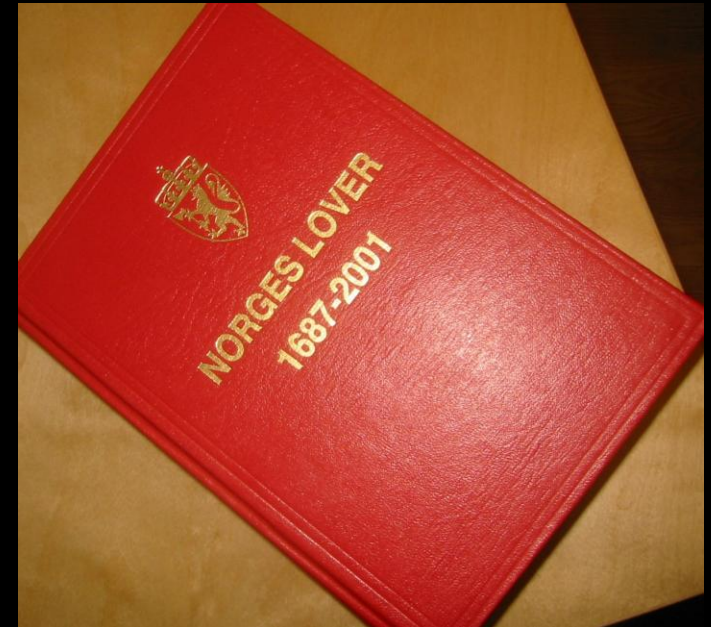

Rettsmekling

- Dommer eller ekstern mekler hjelper partene med å finne en løsning alle kan godta
- Oppnår en rimeligere og raskere rettergang og et resultat spesielt tilpasset den aktuelle saken

Lagmannsrettene

- Det er seks lagmannsretter i Norge
  - Området domstolen får sine saker fra, betegnes lagdømme.
  - Domstollederen betegnes førstelagmann
- Behandler anker i sivile og straffesaker fra tingrettene og jordskifterettene
- Ingen saker starter direkte i lagmannsretten
- Et ankeutvalg siler saker fra tingretten
  - Saker med strafferamme på mer enn seks år kan ikke avvises

---

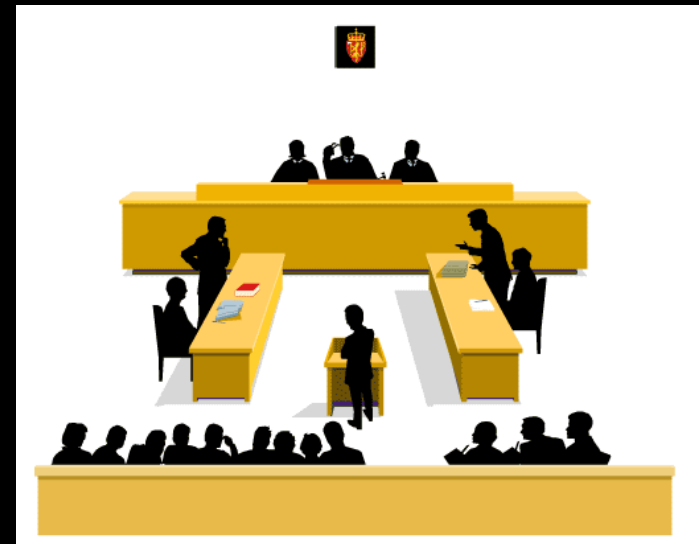
Lagmannsrett – sivile saker

- Partene betegnes ved ”den ankede part” og ”ankemotpart”
- Tre dommere deltar i rettssaken
- Unntaksvis deltar to meddommere også her
- Som i tingretten kan meddommerne oppnevnes på grunn av sin fagkyndighet

Lagmannsrett – straffesaker

- Meddomsrett
  - Tre dommere og fire meddommere
  - Behandler saker som ikke kan gi fengsel i mer enn seks år

- Lagrettesak/jurysak
  - Saker med mer enn seks års strafferammer
  - Tre dommere og ti medlemmer av juryen eller lagretten
  - Juryen avgjør skyld, mens straffutmålingen gjøres av dommerne og tre jurymedlemmer

---

Høyesterett

- Består av nitten dommere
- Dømmer i siste instans
- Ankeutvalg som siler saker
- Hver sak føres med 5 dommere
  - Ingen vitner, bare advokatenes prosedyrer
- Særlig viktige saker behandles av 11 dommere i storkammer
- Alle 19 dommere deltar når det foreligger særlige grunner
  - Avgjøre om en lovbestemmelse er i strid med Grunnloven
  - Andre tvilsomme rettsspørsmål
  - Store og prinsipielle saker mot Staten

Hvem arbeider i domstolene?

- Fagdommere: dommere og dommerfullmektiger
- Meddommer/lekdommer
  - Ikke juridisk utdannet person som deltar på lik linje med fagdommere i rettssaken
  - Hvordan bli lekdommer? Se nest siste side i presentasjonen
- Fagkyndig meddommer
  - Brukes ved behov for spesiell kompetanse
- Saksbehandlere.
  - Ansvar for forvaltningsoppgavene

Administrasjonen av domstolene

- Domstoladministrasjonen ligger i Trondheim. Overordnet ansvar for de alminnelige domstolene (og jordskiftedomstolene) når det gjelder:
  - Personalarbeid
  - Økonomi
  - Regelverksutvikling
  - Informasjon
  - Eiendomsforvaltning
  - Serviceutvikling

Tilsynsutvalget for dommere

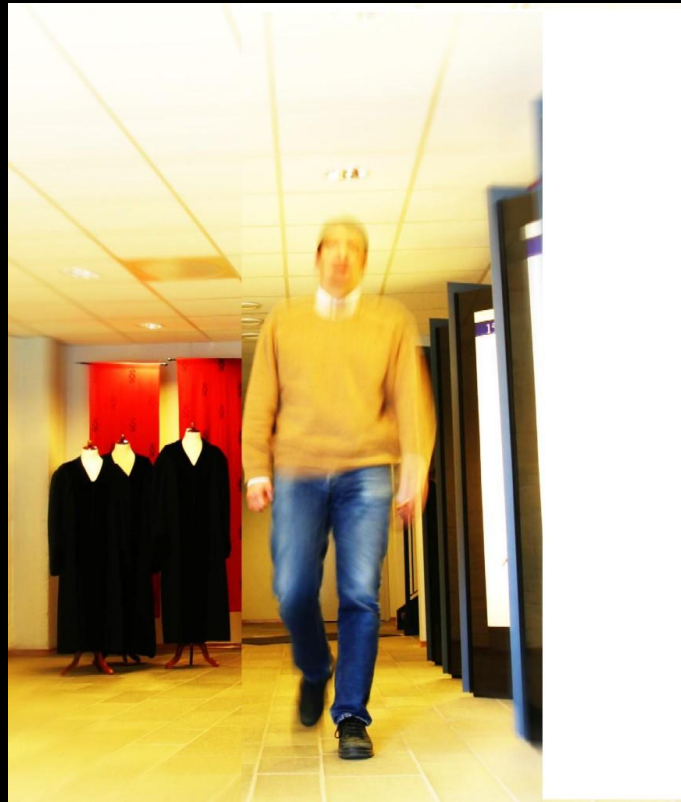
- Behandler klager på dommere på grunnlag av:
- Brudd på plikter stillingen medfører eller opptreden i strid med god dommerskikk
- Avgir også generelle uttalelser
  - Behandler ikke saker som kan ankes inn for en overordnet domstol. Man kan med andre ord ikke klage til Tilsynsutvalget fordi man er uenig i en rettsavgjørelse.
- Mer på www.domstol.no/tilsynsutvalget

Hvordan bli lekdommer?

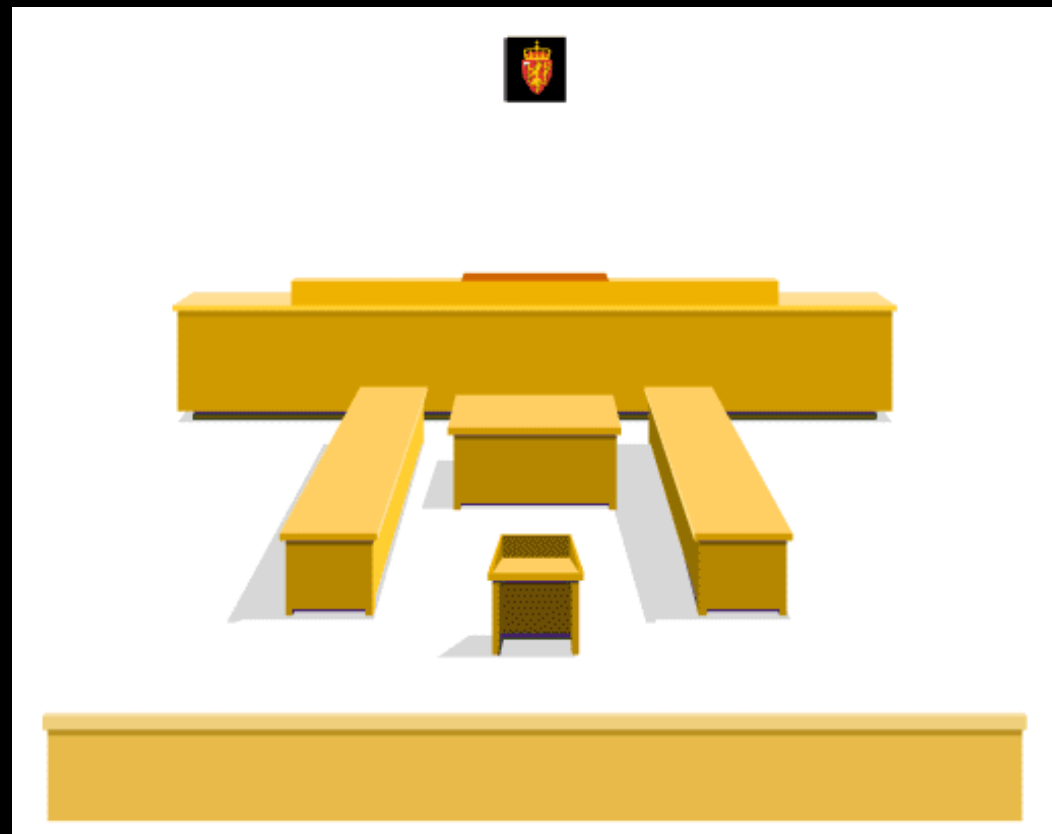

- Ordningen med lekdommere i norske domstoler hviler på prinsippet om at man skal dømmes av sine likemenn
- Lekdommere brukes både i tingretten og lagmannsretten
- Mer informasjon, blant annet om godtgjørelse og møteplikt: spør din domstol eller se www.domstol.no/lekdommer

Rettens sammensetning

Hvem og hvor mange som er med på å behandle en sak i retten, avhenger av både sakstype, rettsinstans og hva det ankes over. I det følgende vil dere få presentert de ulike rettsinstanser, sakstyper og aktører i det norske rettssystemet.

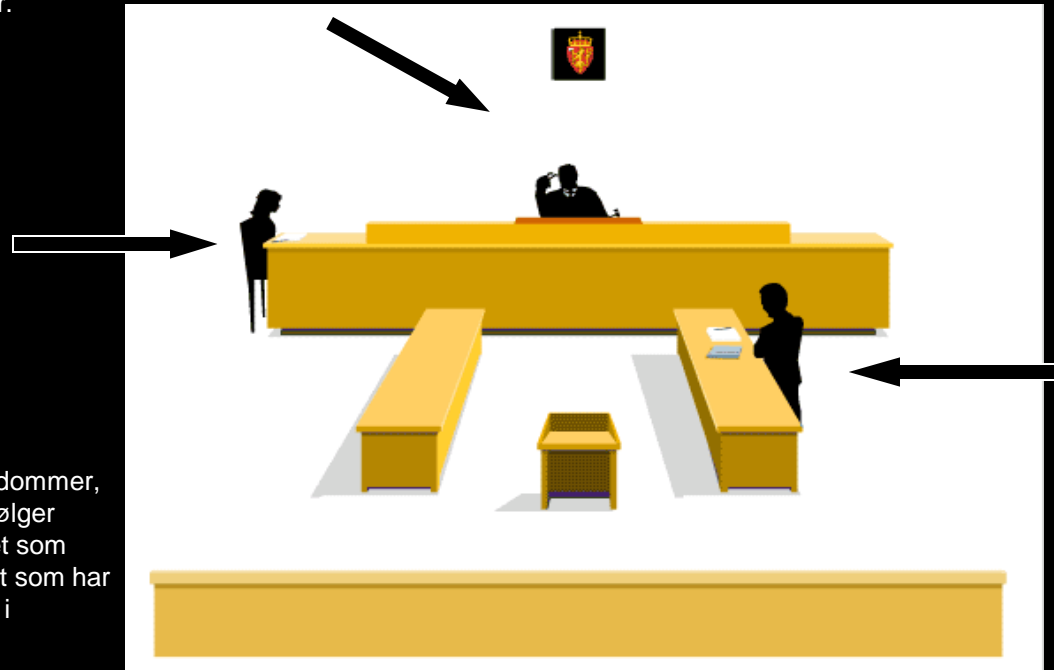

Tingrett - Tilståelsessaker

Retten settes her med bare èn dommer, fagdommeren

Juridisk dommer – rettens formann

Den juridiske dommeren kalles gjerne for fagdommer, og har juridisk embetseksamen. Dommeren har juridisk embetseksamen og er utnevnt av Kongen i statsråd til embetsdommer.

Rettsvitne/protokollfører

I saker som pådømmes av bare èn dommer, oppnevner retten et rettsvitne som følger med i forhandlingene og påser at det som føres til protokolls, stemmer med det som har foregått. Enhver myndig person kan i utgangspunktet være rettsvitne.

Protokollfører kan være dommeren eller en funksjonær. Funksjonæren vil i tilfelle også oppnevnes som rettsvitne og dermed ha to funksjoner.

Siktet

En person som er mistenkt for en straffbar handling og som det er innledet rettslig forfølgning mot ved domstolen. Vil i mange tilfeller ha rett til å ha med seg forsvarer.

Tingrett -Meddomsrettsak

Retten settes som meddomsrett i ordinære straffesaker der både skyld og straff skal avgjøres. Da består retten normalt av én fagdommer og to meddommere.

Juridisk dommer/rettens formann

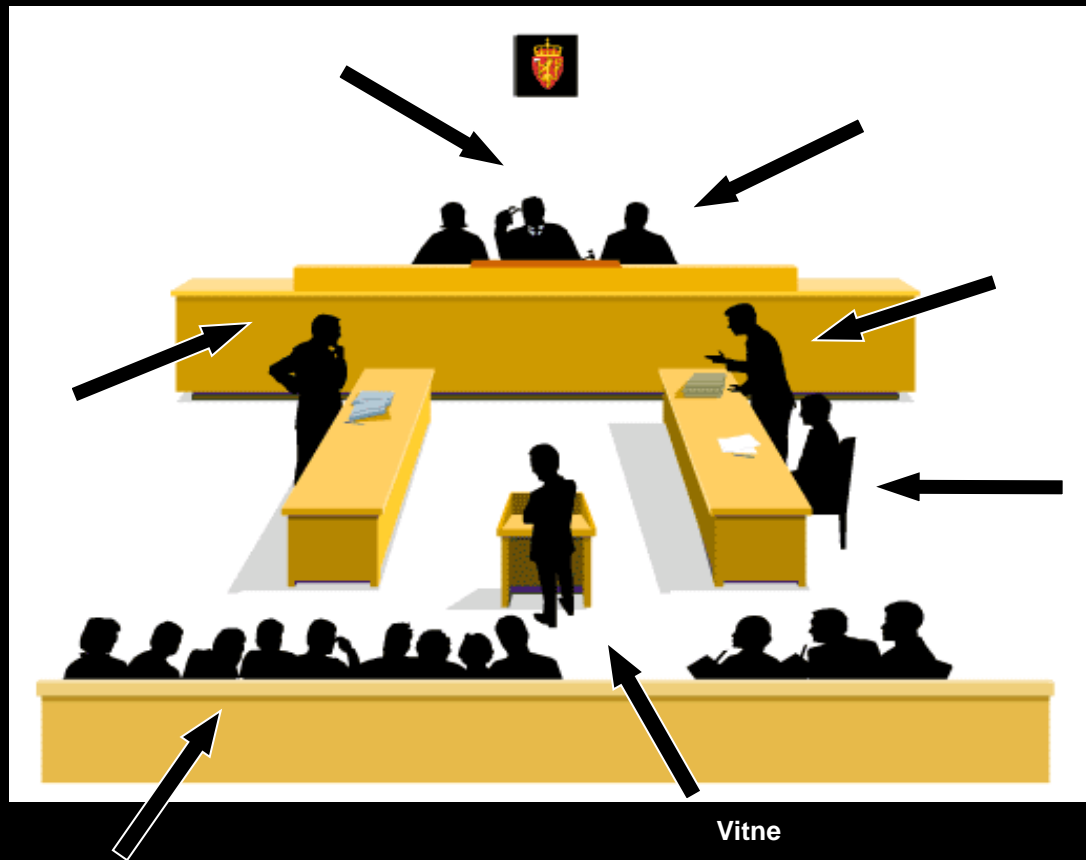
Den juridiske dommeren kalles gjerne for fagdommer. Dommeren har juridisk embetseksamen og er utnevnt av Kongen i statsråd til embetsdommer.

Aktor

Aktor er den som representerer påtalemyndigheten i en straffesak. Aktor har juridisk embetseksamen og er vanligvis ansatt i politiet eller hos statsadvokaten. Det er aktor som må føre bevis for at tiltalte er skyldig etter tiltalen.

Presse og tilhørere

De aller fleste rettssaker er åpne for publikum, og de fleste rettssaler har egne tilhørerplasser. Tilhørere kan være journalister, presse, pårørende, familie og venner av pårørende eller andre som har interesse av saken.

Meddommer

En meddommer er en som trekkes ut fra et utvalg lekdommere til å dømme i en straffesak. I alle ordinære straffesaker for tingretten deltar meddommere, og de er alltid i flertall.

Forsvarer

Forsvareren bistår siktede eller tiltalte i straffesaken, og skal ivareta tiltaltes interesser i saken. Som oftest blir forsvareren betalt av det offentlige. Vanligvis er forsvareren en advokat.

Tiltalt

Tiltalte er den personen påtalemyndigheten mener har gjort seg skyldig i ett eller flere lovbrudd.

Vitne

Et vitne er en person som kan ha sett, hørt eller erfart noe som kan ha betydning for saken. Både partne i saken og retten kan føre vitner. Noen vitner kan også forklare seg om spørsmål de har spesiell kunnskap om. Disse kalles sakkyndige vitner.

Forsterket rett

Juridisk dommer/Rettens formann

Den juridiske dommeren kalles gjerne for fagdommer. Dommeren har juridisk embetseksamen og er utnevnt av Kongen i statsråd

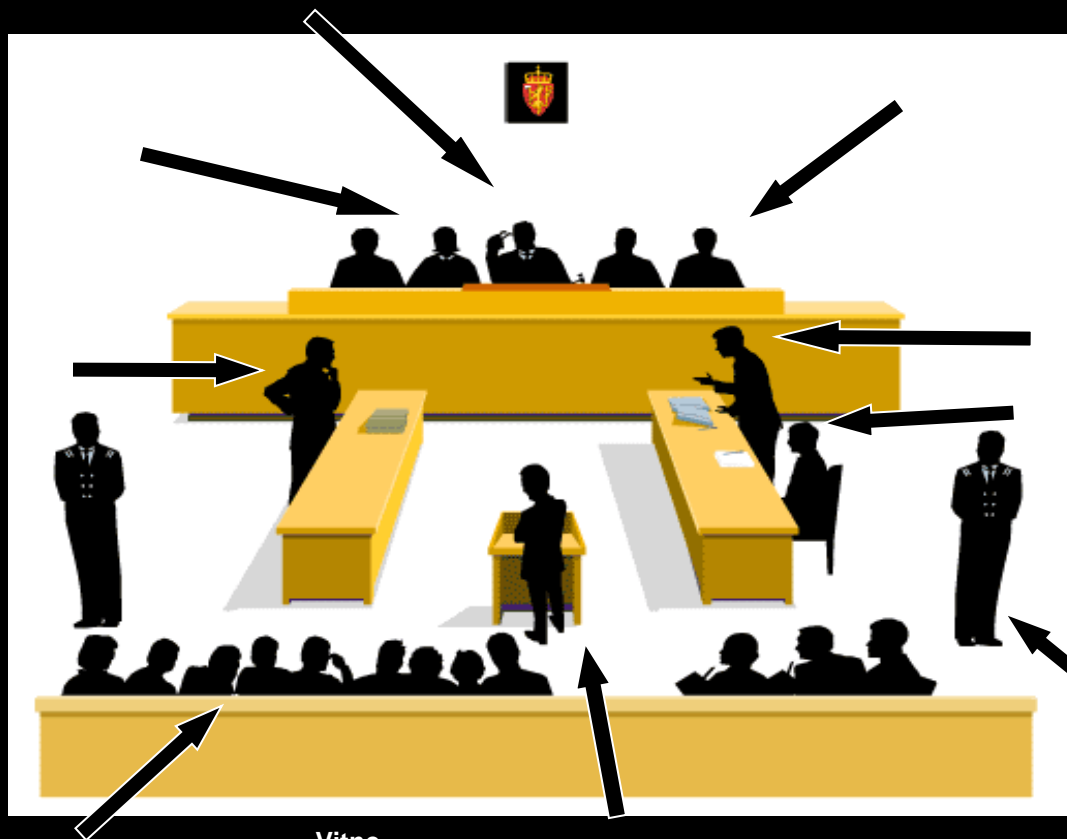
Retten kan settes som forsterket rett i saker som er særlig omfattende eller hvor andre særlige grunner foreligger. Da deltar to fagdommere og tre meddommere.

Juridisk dommer

Den juridiske dommeren kalles gjerne for fagdommer. Dommeren har juridisk embetseksamen og er utnevnt av Kongen i statsråd.

Aktor

Aktor er den som representerer påtalemyndigheten i en straffesak. Aktor har juridisk embetseksamen og er vanligvis ansatt i politiet eller hos statsadvokaten. Det er aktor som må føre bevis for at tiltalte er skyldig etter tiltalen.

Meddommer

En meddommer er en som trekkes ut fra et utvalg lekdommere til å dømme en straffesak. I alle ordinære straffesaker for tingretten deltar meddommere, og de er alltid i flertall.

Forsvarer

Forsvareren bistår siktede eller tiltalte straffesaken, og skal ivareta tiltaltes interesser i saken. Som oftest blir forsvareren betalt av det offentlige. Vanligvis er forsvareren en advokat.

Tiltalt

Tiltalte er den personen påtalemyndigheten mener har gjort seg skyldig i ett eller flere lovbrudd.

Presse og tilhørere

De aller fleste rettssaker er åpne for publikum, og de fleste rettssaler har egne tilhørerplasser. Tilhørere kan være journalister, presse, pårørende, familie og venner av pårørende eller andre som har interesse av saken.

Vitne

Et vitne er en person som kan ha sett, hørt eller erfart noe som kan ha betydning for saken. Både partene i saken og retten kan føre vitner. Noen vitner kan også forklare seg om spørsmål de har spesiell kunnskap om. Disse kalles sakkyndige vitner.

Vakt

Hvis tiltalte er varetekts-fengslet når hovedfor-handlingen avholdes, vil det gjerne være to politjeneste-menn eller arrestforvarere til stede i rettssalen.

Tingrett - sivil sak

Retten settes normalt med bare én dommer, fagdommeren, i sivile saker

Juridisk dommer/rettens formann

Den juridiske dommeren kalles gjerne for fagdommer, og har juridisk embetseksamen.

Prosessfullmektig

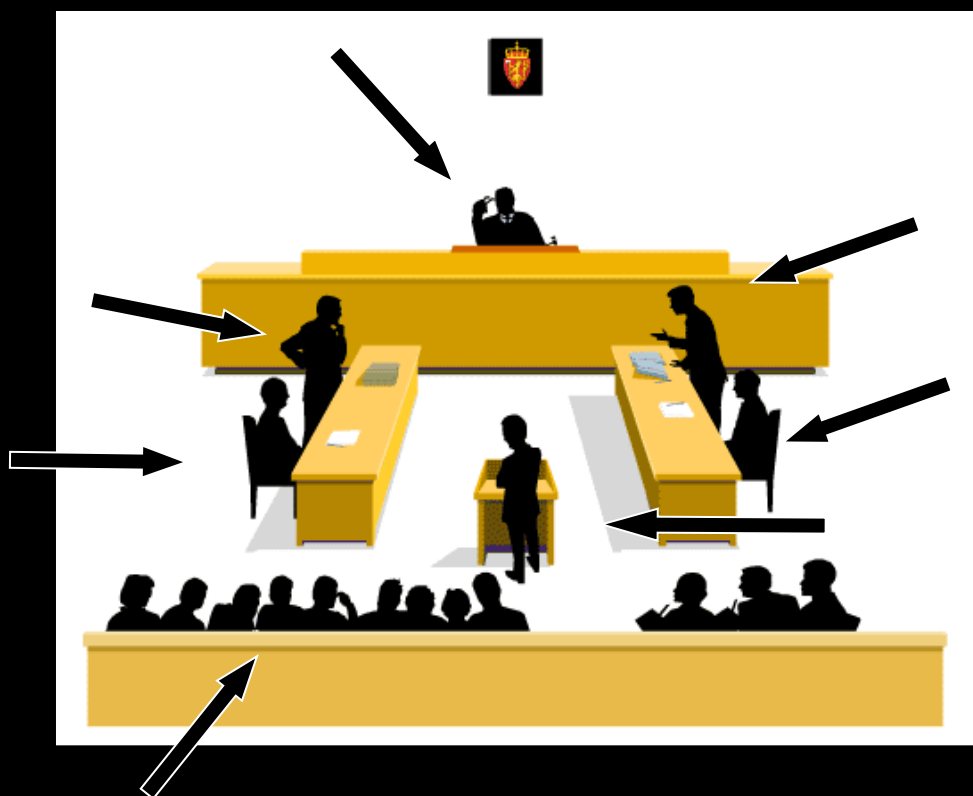
Den som representerer saksøker eller saksøkt i en sivil sak. Dette er vanligvis en advokat eller en advokatfullmektig.

Saksøker

Den som går til retten for å få avgjort en konflikt.

Presse og tilhørere

De aller fleste rettssaker er åpne for publikum, og de fleste rettssaler har egne tilhørerplasser. Tilhørere kan være journalister, presse, pårørende, familie og venner av pårørende eller andre som har interesse av saken.

Prosessfullmektig

Saksøkte

Den som saksøker reiser sak mot.

Vitne

Et vitne er en person som kan ha sett, hørt eller erfart noe som kan ha betydning for saken. Både partene i saken og retten kan føre vitner. Noen vitner kan også forklare seg om spørsmål de har spesiell kunnskap om. Disse kalles sakkyndige vitner.

Lagmannsrett - sivil sak

Juridisk dommer/rettens formann

Rettens formann er den som leder ankeforhandlingen. Juridiske dommere i lagmannsretten er utnevnt av Kongen i statsråd til embetsdommer.

En sivil sak behandles som regel av tre fagdommere. Men i noen tilfeller kan eller skal det også delta to meddommere.

Juridisk dommer

Juridiske dommere i lagmannsretten er utnevnt av Kongen i statsråd til embetsdommer.

Prosessfullmektig

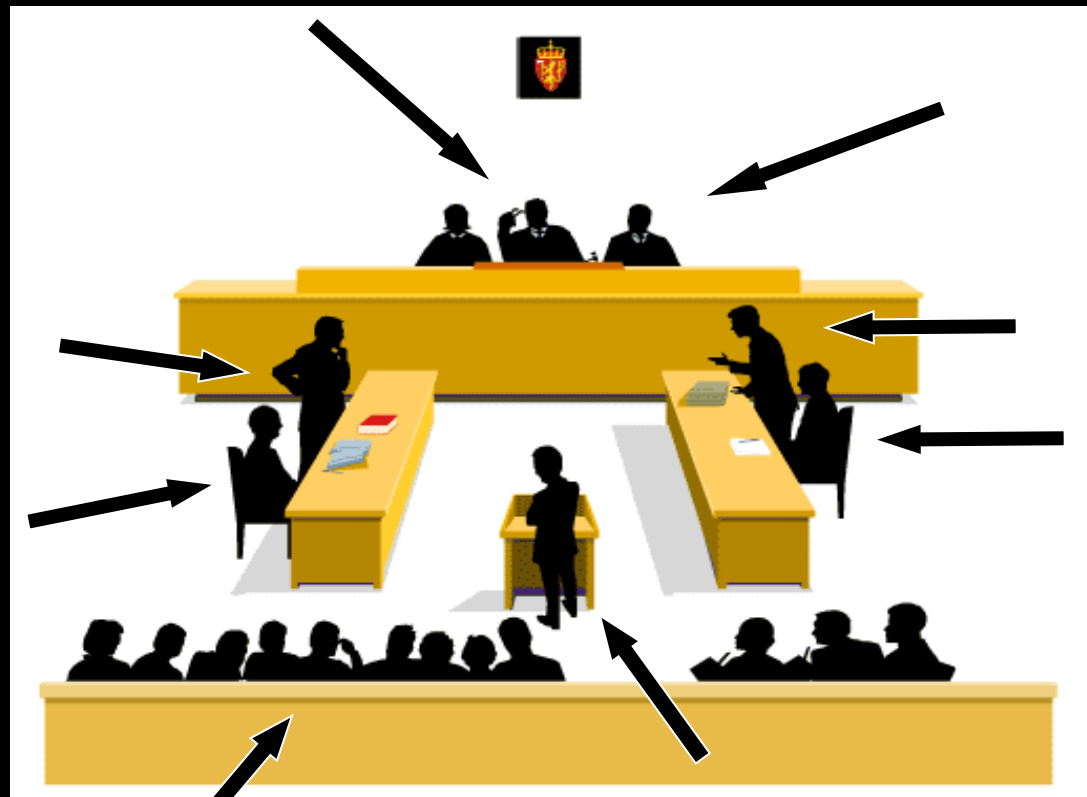
Den som representerer saksøker eller saksøkt i en sivil sak. Dette er vanligvis en advokat eller en advokatfullmektig.

Ankende part

Den ankende part er den som har anket saken videre til lagmannsretten.

Presse og tilhørere

De aller fleste rettssaker er åpne for publikum, og de fleste rettssaler har egne tilhørerplasser. Tilhørere kan være journalister, presse, pårørende, familie og venner av pårørende eller andre som har interesse av saken.

Prosessfullmektig

Ankemotpart

Ankemotparten er den part som har akseptert avgjørelsen i tingretten, men som blir motpart i ankesaken for lagmannsretten.

Vitne

Et vitne er en person som kan ha sett, hørt eller erfart noe som kan ha betydning for saken. Både partene i saken og retten kan føre vitner. Noen vitner kan også forklare seg om spørsmål de har spesiell kunnskap om. Disse kalles sakkyndige vitner.

Lagmannsrett – fagdommere

Juridisk dommer/rettens formann

Rettens formann er den som leder ankeforhandlingen. Juridiske dommere i lagmannsretten er utnevnt av Kongen i statsråd til embetsdommer.

Protokollfører

Protokollføreren er en funksjonær som fører protokollen over rettens forhandlinger (rettsboka).

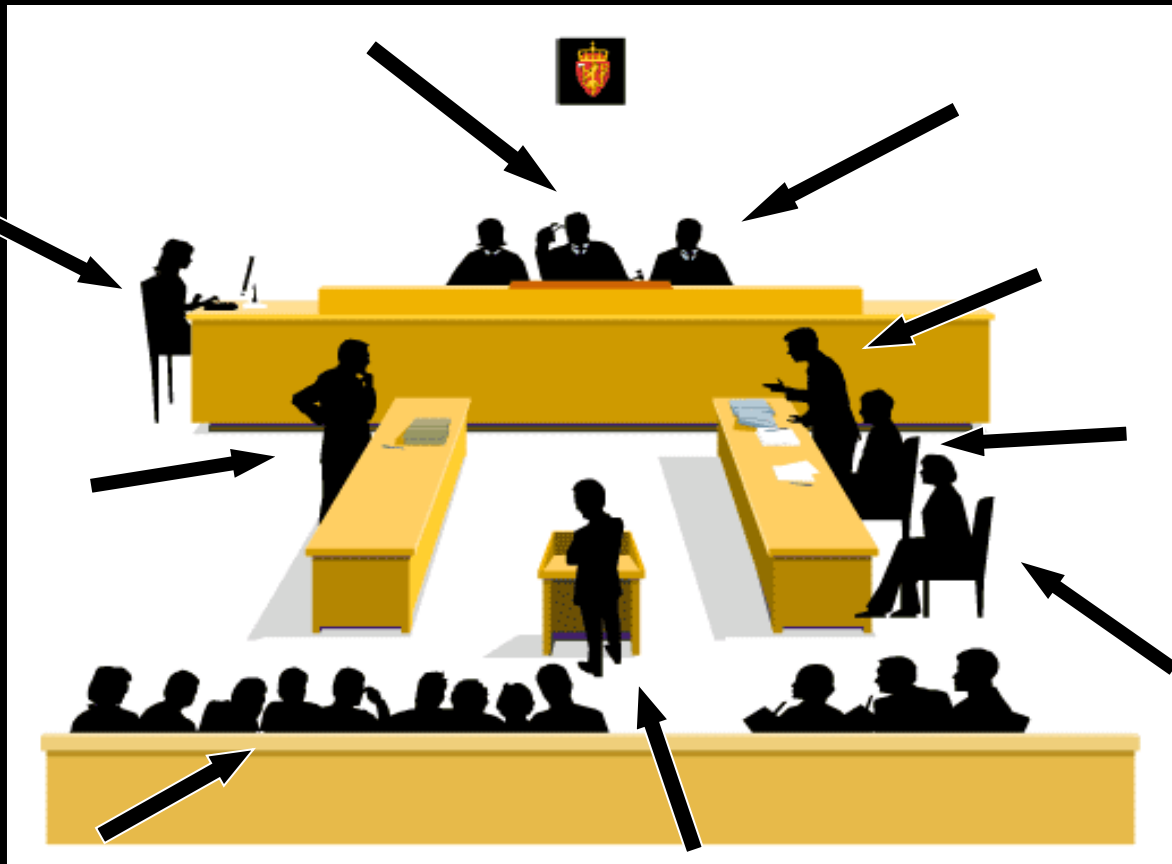
Aktor

Aktor er den som representerer påtalemyndigheten i en straffesak. Aktor har juridisk embetseksamen og er vanligvis ansatt i politiet eller hos statsadvokaten. Det er aktor som må føre bevis for at tiltalte er skyldig etter tiltalen.

Presse og tilhørere

De aller fleste rettssaker er åpne for publikum, og de fleste rettssaler har egne tilhørerplasser. Tilhørere kan være journalister, presse, pårørende, familie og venner av pårørende eller andre som har interesse av saken

Retten settes med tre fagdommere uten meddommere når anken gjelder: 1) Utmåling av straff i saker med strafferamme inntil seks år 2) Lovanvendelsen 3) Saksbehandlingen

Vitne

Et vitne er en person som kan ha sett, hørt eller erfart noe som kan ha betydning for saken. Både partene i saken og retten kan føre vitner. Noen vitner kan også forklare seg om spørsmål de har spesiell kunnskap om. Disse kalles sakkyndige vitner.

Juridisk dommer

Juridiske dommere i lagmannsretten er utnevnt av Kongen i statsråd til embetsdommer.

Forsvarer

Forsvareren bistår siktede eller tiltalte i straffesaken, og skal ivareta tiltaltes interesser i saken. Som oftest blir forsvareren betalt av det offentlige. Vanligvis er forsvareren en advokat.

Tiltalt

Tiltalte er den personen påtalemyndigheten mener har gjort seg skyldig i ett eller flere lovbrudd.

Tolk

Tiltalte, parter eller vitner som ikke forstår eller kan gjøre seg forstått på norsk talespråk, har rett til å få oppnevnt tolk. Tolken skal gjøre kommunikasjonen i rettssalen mest mulig lik det den ville vært, hvis alle snakket samme språk.

Lagmannsrett – meddomsrett

Juridisk dommer/rettens formann

Rettsens formann er den som leder ankeforhandlingen. Juridiske dommere i lagmannsretten er utnevnt av Kongen i statsråd til embetsdommer.

Meddommer

En meddommer er en som trekkes ut fra et utvalg lekdommere til å dømme i en straffesak. Meddommernes stemmer teller likt med fagdommernes.

Protokollfører

Protokollføreren er en funksjonær som fører protokollen over rettens forhandlinger (rettsboka).

Aktor

Aktor er den som representerer påtalemyndigheten i en straffesak. Aktor har juridisk embetseksamen og er vanligvis ansatt i politiet eller hos statsadvokaten. Det er aktor som må føre bevis for at tiltalte er skyldig etter tiltalen.

Presse og tilhørere

De aller fleste rettssaker er åpne for publikum, og de fleste rettssaler har egne tilhørerplasser. Tilhørere kan være journalister, presse, pårørende, familie og venner av pårørende eller andre som har interesse av saken.

Retten settes med tre fagdommere og fire meddommere når anken gjelder:

- i) Bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet i saker med strafferamme inntil seks år ii) Straffeutmålingen i saker med strafferamme over seks år

Juridisk dommer

Juridiske dommere i lagmannsretten er utnevnt av Kongen i statsråd til embetsdommer.

Sakkyndig

En sakkyndig har særlig kunnskap på et fagfelt som retten har behov for å få nærmere klarlagt.

Forsvarer

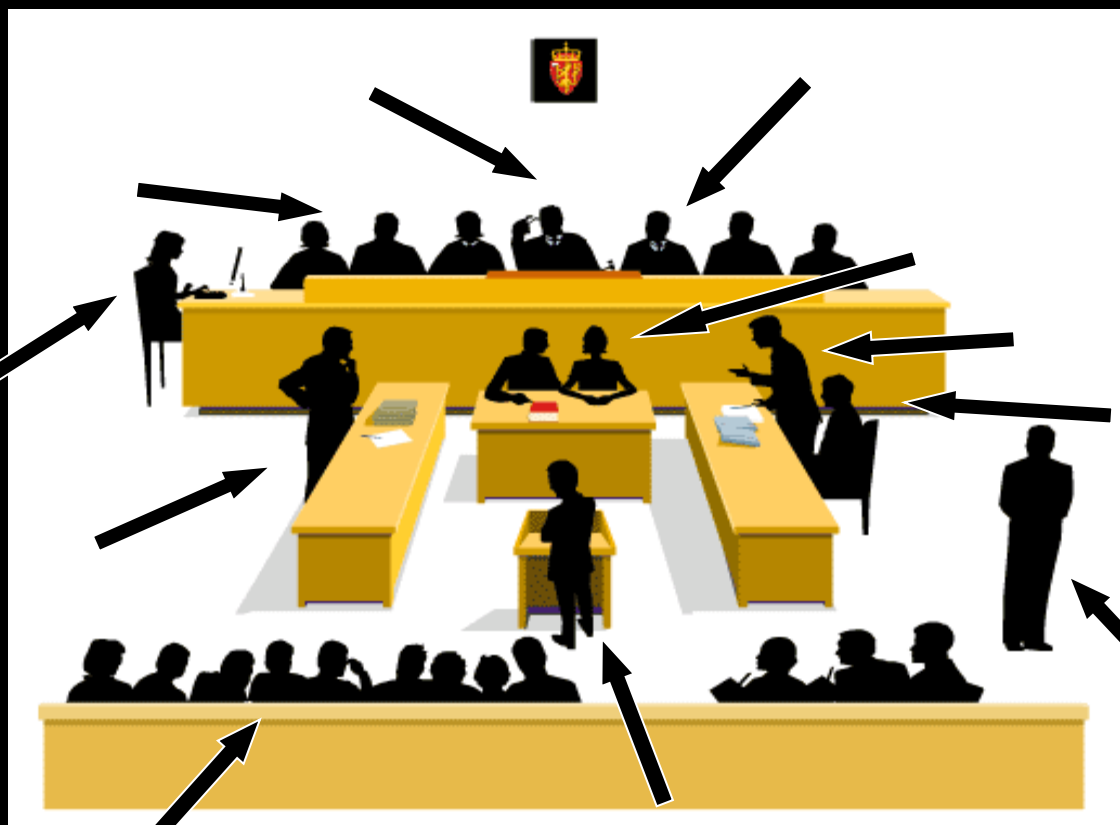
Forsvareren bistår siktede eller tiltalte i straffesaken, og skal ivareta tiltaltens interesser i saken. Som oftest blir forsvareren betalt av det offentlige. Vanligvis er forsvareren en advokat.

Tiltalt

Tiltalte er den personen påtalemyndigheten mener har gjort seg skyldig i ett eller flere lovbrudd.

Rettsbetjent

Rettsbetjenten er rettens medhjelper til den praktiske gjennomføringen av saken. Spørsmål kan også rettes til rettsbetjenten i pauser.

Vitne

Et vitne er en person som kan ha sett, hørt eller erfart noe som kan ha betydning for saken. Både partene i saken og retten kan føre vitner. Noen vitner kan også forklare seg om spørsmål de har spesiell kunnskap om. Disse kalles sakkyndige vitner.

Lagmannsrett – jury

Juridisk dommer/rettens formann

Rettens formann er den som leder ankeforhandlingen. Juridiske dommere i lagmannsretten er utnevnt av Kongen i statsråd til embetsdommer.

Protokollfører

Protokollføreren er en funksjonær som fører protokollen over rettens forhandlinger (rettsboka).

Aktor

Aktor er den som representerer påtalemyndigheten i en straffesak. Aktor har juridisk embetseksamen og er vanligvis ansatt i politiet eller hos statsadvokaten. Det er aktor som må føre bevis for at tiltalte er skyldig etter tiltalen.

Forsvarer

Forsvareren bistår siktede eller tiltalte i straffesaken, og skal ivareta tiltaltes interesser i saken. Som oftest blir forsvareren betalt av det offentlige. Vanligvis er forsvareren en advokat.

Tiltalt

Tiltalte er den personen påtalemyndigheten mener har gjort seg skyldig i ett eller flere lovbrudd

Presse og tilhørere

De aller fleste retssaker er åpne for publikum, og de fleste retssaler har egne tilhørerplasser. Tilhørere kan være journalister, presse, pårørende, familie og venner av pårørende eller andre som har interesse av saken.

Retten settes med tre fagdommere og ti lagrettemedlemmer når anken gjelder skyldspørsmålet i saker med strafferamme over seks år. Lagretten avgjør alene spørsmålet om tiltaltes skyld.

Juridisk dommer

Juridiske dommere i lagmannsretten er utnevnt av Kongen i statsråd til embetsdommer.

Sakkyndig

En sakkyndig har særlig kunnskap på et fagfelt som retten har behov for å få nærmere klarlagt

Lagrettemedlemmer

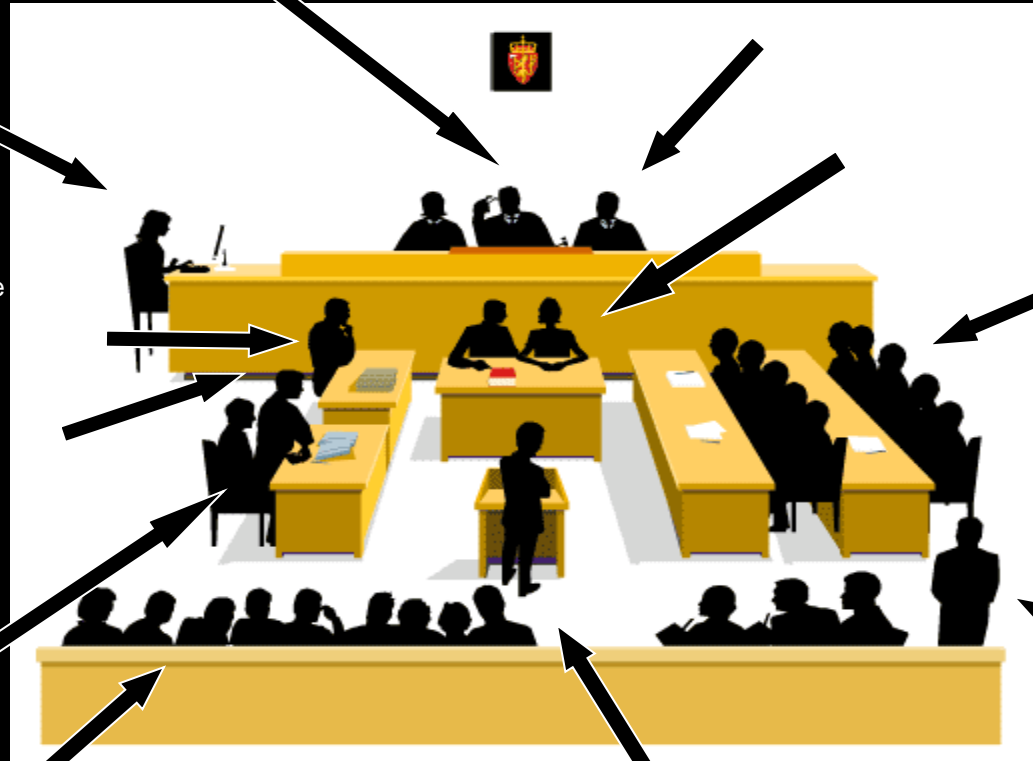
Et lagrettemedlem er en som trekkes ut fra et utvalg leddommere til å være med å avgjøre skyldspørsmålet i en alvorlig straffesak i lagmannsretten. Lagretten består normalt av fem kvinner og fem menn, og kalles også gjerne en jury.

Rettsbetjent

Rettsbetjenten er rettens medhjelper til den praktiske gjennomføringen av saken. Spørsmål kan også rettes til rettsbetjenten i pauser.

Vitne

Et vitne er en person som kan ha sett, hørt eller erfart noe som kan ha betydning for saken. Både partene i saken og retten kan føre vitner. Noen vitner kan også forklare seg om spørsmål de har spesiell kunnskap om. Disse kalles sakkyndige vitner.

---

www.domstol.no og www.domstoladministrasjonen.no

- Oversikt over rettsystemet
- Hva skjer i rettssalen? Hvem er aktørene?
- Informasjon for deg som har et ærend i domstolene
- Lenke domstolenes egne nettsteder
- Juridisk ordbok
- Lenke til nettsted for Tilsynsutvalget for dommere og Innstillingsrådet for dommere
- Sjekk din dommers habilitet (sidegjøremålsregister)
- Nyheter og aktuelle dommer fra domstolene